

ዳኞች፡- አልማው ወሌ

ሙስጠፋ አህመድ

አብርሃ መሰለ

ጳውሎስ አርሺሶ

ሰናይት አድነው

አመልካች፡- አቶ ከሳሁን ታደሰ - ጠበቃ አቶ ዘበነ ፍቅሬ ቀርቧል።

ተጠሪ፡- ወ/ሮ ፀዳለ ሀፍታይ- ጠበቃ አቶ ኤልያስ ወርቁ ቀርቧል።

መዝገቡ ተመርምሮ ቀጥሎ ያለው ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍ ር ድ

የጉዳዩ መንግሥቱ የባልና ሚስት ንብረት ክፍፍልን መሠረት ያደረገ ነው። የአሁኗ ተጠሪ ለፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ባቀረቡት ክስ ከአሁን አመልካች /ከሥር ተከላሽ/ ጋር ጋብቻ ሳይፈጽሙ እንደ ባልና ሚስት በመሆን አብረው በሚኖሩ ጊዜ ያፈሩዋቸው በየካ ክፍለ ከተማ ቀበሌ 20 የቤት ቁጥር አዲስ የሆነ ቤት እና የሠሌዳ ቁጥሩ ኢት 03-01-52703 የሆነ የጭነት መኪና የጋራ በመሆናቸው ተከላሽ /አመልካች/ ንብረቶቹን እንዲያካፍሉን ይወስንልኝ በማለት ጠይቋል።

የሥር ተከላሽ /የአሁኑ አመልካች/ የግራ ቀኙ በጣልያን ሀገር የሚኖሩ በመሆናቸው የተሻሻለው የቤተሰብ ህግ ተፈጻሚነት የለውም፤ የተከላሽ ነዋሪነት ውጭ አገር በመሆኑ በኢትዮጵያ ፍርድ ቤት ጉዳዩ መቅረብ አይችልም፤ የግራ ቀኙ እንደ ባልና ሚስት ለመኖር የተስማሙት ጣልያን አገር በመሆኑ ተጠሪ/ከላሽ/ በኢትዮጵያ ክስ መመስረት አይችሉም፤ ስለ ንብረት የሚያነሱትም ክርክር በጣልያን አገር ህግ መሠረት ከጋብቻ ውጭ እንደባልና ሚስት የሚኖሩ ሰዎች በሚለያዩበት ጊዜ በአንዱ ስም የተመዘገበውን ሌላኛው መጠየቅ እንደማይቻል በጣልያን አገር ከሚያገለግል ጠበቃ የቀረበ የሕግ አስተያየት አስተርጉሙን ስላቀረብን እና ከላሽ /ተጠሪ/ ለክርክሩ መነሻ ያደረጉዋቸው ንብረቶች በተከላሽ ስም የተመዘገቡ በመሆናቸው ከላሽ መብት የላቸውም

በማለት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያዎችን አቅርቧል። ፍርድ ቤቱም የአሁኗ ተጠሪ በመቃወሚያዎቹ ላይ መልስ እንዲሰጡበት ካደረገ በኋላ የአሁኑን አመልካችን መቃወሚያዎችን ውድቅ በማድረግ በክ/መ/ቁ.138413 ሰኔ 2 ቀን 2006 ዓ/ም ብይን ሰጥቷል።

ፍርድ ቤቱም የግራ ቀኝ በፍሬ ነገሩ ላይ ክርክር እንዲያደርጉ ትዕዛዝ ሰጥቶ የአሁኑ አመልካች ንብረቶቹ ስለመኖራቸው ሳይክድ ተከራክሯል። ፍርድ ቤቱም የግራ ቀኝን ክርክር መርምሮ የአሁኗ ተጠሪ የጠየቁዋቸው ንብረቶች የጋራ ስለሆኑ እኩል እንዲካፈሉ ሲል በክ/መ/ቁ. 138413 የካቲት 24 ቀን 2007 ዓ.ም ውሳኔ ሰጥቷል።

የአሁኑ አመልካች በሥር ፍርድ ቤት ብይን እንዲሁም ውሳኔው ላይ ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት አቅርቦ ይግባኝ ሰሚው ችሎትም ይግባኝ በመቀበል ክርክራቸውን ከሰማ በኋላ በፍ/ይ/መ/ቁ. 111588 ህዳር 8 ቀን 2008 ዓ/ም በዋለው ችሎት የሥር ፍርድ ቤትን ውሳኔ አጽንቷል።

ይህ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም የሥር ፍርድ ቤቶችን ውሳኔ ለማስለወጥ ሲሆን የአቤቱታ ይዘቱም በአጭሩ የሥር ፍርድ ቤቶች አመልካች ያቀረቡቸውን መቃወሚያዎችን በማለፍ የሰጡት ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት እንደተፈጸመበት የሚገልጽ ሲሆን ሌሎች ነጥቦች በፍሬ ነገር ረገድ ተፈጸሙ ያሉዋቸውን ስህተቶች በመዘርዘር የቀረቡ ናቸው።

የሰበር አቤቱታ ተመርምሮ የግራ ቀኝ በጣሊያን አገር ሳሉ የፈጠሩት ግንኙነት የባልና ሚስት ዓይነት ግንኙነት ነበር የመባሉንና ይህ ቢታለፍ ግራ ቀኝ የንብረት ግንኙነት ነበራቸው ወይስ አልነበራቸውም? የሚለው የመጣራት አለመጣራቱን አግባብነት ለመመርመር ሲባል አቤቱታው ለሰበር ችሎት እንዲቀርብ ተደርጓል። ለተጠሪ ጥሪ ተደርጎላቸው በጠበቃቸው በኩል ህዳር 1 ቀን 2009 ዓ/ም በተጻፈ መልስ ዝርዝር ነጥቦችን አንስተው ተከራክሯል። የአመልካች ጠበቃም ታህሳስ 5 ቀን 2009 ዓ.ም የተጻፈ የመልስ መልስ አቅርቧል።

የጉዳዩ አመጣጥና የክርክሩ ሂደት በአጭሩ ከላይ የተመለከተው የሚመስል ሲሆን አመልካችና ተጠሪ በጣሊያን ሀገር ህግ መሠረት እንደባልና ሚስት አብረው መኖራቸው በተሻሻለው የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁጥር 213/92 አንቀጽ 5 መሠረት ሊታይ ይገባል ወይስ አይገባም? በኢትዮጵያ የቤተሰብ ህግና በጣሊያን ህግ መካከል የሕግ ግጭት አለ ወይስ የለም? የአመልካችና የተጠሪ ንብረት ክርክር አልባት ሊያገኝ የሚችለው በኢትዮጵያ ህግ መሠረት ነው ወይስ በጣሊያን ህግ መሠረት ነው? የሚሉት ነጥቦች ሊታዩ የሚገባቸው ናቸው። አመልካችና ተጠሪ ጣሊያን አገር መኖራቸው፣ ጋብቻ ሳይፈጽሙ እንደባልና ሚስት አብረው የኖሩ መሆናቸው፣ በዚህ ግንኙነት ልጅ የወለዱ መሆናቸው በግራ ቀኝ መካከል ክህደት የለም።

በመሠረቱ በተሻሻለው የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁጥር 213/92 አንቀጽ 5 ሥር በውጭ አገር የተፈጸመ ጋብቻ በኢትዮጵያ ውስጥ ለህግና ለሞራል ታቃራኒ እስካልሆነ ድረስ ተቀባይነት አለው የሚለውን በጣሊያን አገር እንደ ባልና ሚስት አብረው የኖሩበትን ሁኔታ አመሳሰለው መተርጎም ተገቢ ነው ወይ? የሚለውን ከድንጋጌው ዓላማና መንፈስ ጋር አያይዞ መመልከት ያስፈልጋል። የተሻሻለው የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁጥር 213/92 አንቀጽ 5 " በተፈጸመበት አገር የጋብቻ አፈጻጸም ህግ መሠረት ከኢትዮጵያ ውጭ የተፈጸመ ጋብቻ የህዝቡን ሞራል እስካልተቃረነ ድረስ በዚህ ህግ ተቀባይነት ይኖረዋል" በማለት ይደነግጋል። የዚህ ህግ ድንጋጌ ዓላማ በውጭ አገር ጋብቻ የፈጸሙ ባልና ሚስት የጋብቻ ማስረጃቸው በኢትዮጵያ ህግ ተቀባይነት የሚያገኝበትን ሁኔታ የሚያመለክት ነው። በዚህ ድንጋጌ መሠረት ተጋቢዎች በውጭ አገር ህግ መሠረት ተጋብተው ነገር ግን ጋብቻቸው ከኢትዮጵያ ህዝብ ሞራል ጋር የማይቃረን ከሆነ ተቀባይነት ይኖረዋል ማለት ነው። ይህ አንቀጽ ከኢትዮጵያ ውጭ ጋብቻው ቢፈጸምም የጋብቻ አፈጻጸም ሥርዓቱ ጋብቻን ለመመሥረት የሚያስችል ከመሆኑ ጋር የተያያዘ ነው። ድንጋጌውም እውቅና የሚሰጠው በውጭ አገር ለተፈጸመ ጋብቻ እንጂ ለሌሎች ግንኙነቶች አይደለም። በውጭ አገር በአንድ ወንድና ሴት መካከል እንደባልና ሚስት አብረው መኖርን ከዚህ ድንጋጌ ጋር በማመሳሰል መተርጎም የህግ ስህተት ነው። በዚህ ረገድ የሥር ፍርድ ቤት የደረሰው ድምዳሜ ተቀባይነት ያለው ሆኖ አልተገኘም።

በኢትዮጵያ የቤተሰብ ህግና በጣሊያን ህግ መካከል የህግ ግጭት አለ ወይስ የለም? የሚለውን ሁለተኛውን ነጥብ ከክርክሩ እንዲሁም ከሥር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ አንጻር ተመልክተናል። ይህን ጭብጥ በተመለከተ የሥር ፍርድ ቤት በሁለቱም አገር ህጎች መካከል ግጭት እንዳለ ተቀብሎ መሆን የሚገባውን በተመለከተ ግን በቂ ምላሽ ሳይሰጥ እንዳለፈ የሥር ፍርድ ቤት የውሳኔ ግልባጭ ያሳያል። አመልካች በጣሊያን አገር ህግ መሠረት ሁለት ግለሰቦች ጋብቻ ሳይመሰርቱ እንደባልና ሚስት ከኖሩ በጋራ የሚያፈሩት ንብረት እንደሌለ፣ ሁለቱም በስማቸው ተመዝግቦ የሚገኘው ንብረት ባለቤት ተደርገው ስለሚቆጠሩ ሲለያዩም በየግላቸው ያላቸውን ንብረት ይዘው እንደሚቀሩ ከሥር ፍርድ ቤት ጀምሮ ተከራክሯል። አመልካች በዚህ ጉዳይ ላይ የጣሊያን ህግ በተመለከተ ኤሌክሳይሮ ለፒዛ ከሚባል በጣሊያን አገር ህጋዊ ከሆነ ጠበቃ ማብራሪያ በታች ፍርድ ቤት በማስረጃነት አስተርጉመው ጣሊያን አገር በሚገኘው የኢትዮጵያ ኢምባሲ እና በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር በኩል አረጋግጠው ማቅረባቸውን ተያይዞ የቀረበልን የሥር ፍርድ ቤት የውሳኔ ግልባጭ ያመለክታል። በዓለም አቀፍ የግለሰብ ህግ /Private International law/ መሠረት በዘርፉ እውቀት ያለ ወይም ምሁር /Scholar/ የሰጠውን አስተያየት በማስረጃነት ማቅረብ እንደሚችል የተረጋገጠ ነው። የቀረበውን አስተያየት እንደማንኛውም ማስረጃ የመመዘን ሥልጣን ግን አስተያየቱ የቀረበለት ፍርድ ቤት ነው።

በሌላ በኩል በተሻሻለው የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁጥር 213/92 አንቀጽ 102 /1/ ላይ የንብረት አስተዳደራቸውን አስመልክቶ የሚያደርጉት ውል እንደተጠበቀ ሆኖ፣ ጋብቻ ሳይፈጽሙ እንደባልና ሚስት አብረው የሚኖሩ ሰዎች ለሶስት ዓመት ላላነሰ ጊዜ አብረው ከኖሩ በግንኙነቱ ውስጥ እያሉ ያፈሩዋቸው ንብረቶች የጋራ ሀብታቸው ይሆናሉ በማለት ይደነግጋል። ይህም የኢኮኖሚ ግንኙነታቸውን ለማጠናከር፣ በመተማመን መንፈስ ሆነው ንብረት እንዲያፈሩ ለማድረግ እና ለዚህም የህግ ጥበቃና ዋስትና እንዲኖር ለማድረግ ታስቦ እንደሆነ መረዳት ይቻላል። በሌላ አነጋገር እንደባልና ሚስት አብረው የሚኖሩ ሰዎች ከሶስት ዓመት ላላነሰ ጊዜ አብረው ከኖሩ የሚያፈሩት ንብረት የጋራ እንደሆነና ለዚህም ህጉ ጥበቃ እንደሚያደርግ ነው።

በዚህ መሠረት አመልካች ካቀረቡት ክርክር አኳያ የጣሊያን ሀገር ህግ እና የኢትዮጵያ የቤተሰብ ህግ የተለያዩ ድንጋጌ እንዳላቸው ነው። ይህም በሁለቱ ህጎች መካከል ግጭት እንዳለ ያሳያል። ስለሆነም ይህ በአግባቡ ሳይጣራ የሚሰጥ ውሳኔ የተሳሳተ ድምዳሜ ላይ የሚያደርስ ይሆናል። በተያዘው ጉዳይ የሥር ፍርድ ቤት የጣሊያን አገር ህግ አመልካች እንደሚሉት መሆን ያለመሆኑን ህጉ እንዲቀርብ በማድረግ አጣርቶ መወሰን ሲገባው ይህንን ሳያደርግ እና የህግ ግጭቱን ለይቶ ሳያረጋግጥ የሰጠው ውሳኔ የሚነቀፍ ሆኖ አግኝተነዋል።

በሌላ በኩል የአመልካችና የተጠሪ ንብረት ክርክር አልባት ሊያገኝ የሚችለው በኢትዮጵያ ህግ መሠረት ነው ወይስ በጣሊያን ህግ መሠረት? የሚለው ነጥብ አልባት ሊያገኝ የሚችለው ከላይ በተመለከተው መሠረት የህግ ግጭት መኖር አለመኖሩ ከተረጋገጠ በኋላ ነው። ስለዚህ የህግ ግጭት መኖር አለመኖሩ ሳይረጋገጥ ክርክር የተነሳባቸው ንብረቶች የጋራ ናቸው ተብሎ የተሰጠው ውሳኔ ተቀባይነት ያለው ሆኖ አላገኘውም።

በመጨረሻም የሥር ፍርድ ቤቶች ከላይ የተመለከቱትን መሠረታዊ ነጥቦችን በአግባቡ ሳይጣሩ የሰጡት ውሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ ተገኝቷል። በመሆኑም የሚከተለው ውሳኔ ተሰጥቷል።

ው ሳ ኔ

1. የክፍተኛ ፍርድ ቤት በክ/መ/ቁ. 138413 የሰጠው ውሳኔ እንዲሁም የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በፍ/ይ/መ/ቁ. 111588 ህዳር 8 ቀን 2008 ዓ/ም የሰጠው ውሳኔ በፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ህግ ቁጥር 348 /1/ መሠረት ተሸሯል።
2. ከላይ በፍርድ ሀታታው በተገለጸው መሠረት በጣሊያን አገር ህግ እና በኢትዮጵያ የቤተሰብ ህግ መካከል እንደባልና ሚስት አብረው በመኖር ግንኙነት ውስጥ የተፈራ ንብረት የጋራ እንዲሆን ለመወሰን በሁለቱም ህጎች መካከል ግጭት መኖር ያለመኖሩን

የጣሊያን አገር ህግ እንዲቀርብ ተደርጎ ጉዳዩ ውሳኔ እንዲሰጥበት ለፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት መልሰናል።

3. ወጪና ኪሳራ የግራ ቀኝ የየራሳቸውን ይቻሉ።
4. የውሳኔ ግልባጭ ለፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ይደረስ።
መዝገቡ ስለተወሰነ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ብ/ግ